

Irurogeta amar urte bete dira bera il zanetik.

Literaturako erraldoi baten bizitza arrigarria

Leon Tolstoi

Batzuk uste dabe komunismuaren aurrelari dala; gizaseme guztiak mailla bardiñean gura zituan, eta aberastasun barik.

«Gudu ta Bake» (Guerra y paz) liburuaren egillea gizon urduria izan zan, ez oso begikoa eta utsez beterikoa; alan eta guzti be, iñok baiño obeto margoztu eban bere garaiko errusitar erria, burgesia ta aundiki jentea.

Nobelagille lez ganetik urten ebanarren, erabat porrot egin eban senar eta aita lez.

Jose Maria DIEZ'k

ERRUSIKO kritikalarri batek, Strakhov'ek, Tolstoi berbera ezagutu ebanak, ari buruz esan oi eban, eta aren lanari begira bat-lez be, errusiar «apostoluak» edesten ebana sasoi aretako Errusiaren margo-lauki oso-oso ta betea tala. Arek lez iñok ez dau erria, burges jentea, aundikiak edo-ta zarismua margoztu edo pintatu. «Atsekabea, zoriona, aunditasuna ta zespina edo beeratzea dira berretako epopei bat, gaurko epopei bat —«Gudu ta Bake»— labur emonda dagoanaren oiñarriak.

Berau idazteko, gauza asko ikusi, gozartu ta jasan bear izan zituan bere egilleak, Lev Nikolaevic

Tolstoj bitxi, bakar, urduri ta siñisgatxak, Euskalerriko irakurleentzat Leon Tolstoi'k.

Jazokun arrigarri edo mentura zale

Zar'en Errusi zabalean, Tula'ko probintzian, eta Yasnaia Poliana deritxon etxalde bakarrean jaio zan idazlea. Lur-jabe aundia zan bere aita, eta famili aretako batzuk zaren jauregian be garrantziko karguak euki ebezan.

1828'ko dagonillaren 28'an Nikola Tolstoi kondearen seme bat etorri zan mundura. Laugarren anaia zan, eta bere atzetik jaio zan beste bat. Baiña asko palta zan

eta, gaitiera, gizarte-obarrietan sartuta bizi izan zan. Eskola bat zuten dau ume gaztetxoentzat jardintasuna ta zoriona lortuteko asmoz. Porroi egiten dautso eskolak, baiña Tolstoi'k, semeak seme gaiti etorten — amairu eukiko eban 4'irurogei urtegar azkenakusi dautzanak, lur-jaube baten burumedia daroa; etxaldeko gotaberak daroaz, aita-semeei dago-kiejan alkar-izketa samurrak dauka bere seme-alabakaz, zaldiz dabil, eizara doa ta liburuak idazten eta nekatzon...

Bere etxalde zabal narearen bako gozuan, bere lumatik urtenaz doa «Giuda ta Bake», «Berbizkandean», «Ana Karenina»... eta filosofo bat. Gizonen arteko barantasanatik, bere lenengo asmoak, egiazko erlejiño batera doa. Tolstoi etzan egundo be Jainkoaz guregi kezkatu, baiña une bat eldu jakon Jainko-pentsamentuak pisu gutien asi jakona, eta apurka-apurka bizitzea aldatu egin eban.

Buru-ukatzetazale

Aberastasun-pentsamentuak eginda, monastegi batera iges coten dau aparramantar eta zar-pilez jantzia (naiz-ta bere atzetik monoi bat joan erropa garbia-kaz), eta ixiro-ixiro bizi da zerbitzarien artean... Gaitzaren oinarridatara uste dau aberastasunak; bere burua eskiñi ta ukatu gura

dau opari lez eta, aldi berean, seme bat dauko emakume lur-lan-gille bategandik (datu bitxia: sasi-kume au izan zan geroago nobelagillearen legezko seme baten zahburdi-zaiña).

Tolstoi sua zan, arte ta pentsamentua, bere idatzietan eta bere bizitzan. Emaztea igeska joian aregandik, eukazan ondasun guztiak emoteko asmoz ebillelata. Bere emaztea ta seme-alabak —Alesandere, berak maitteen ebana ta gero lekaima egin zana izan ezik— aren asmoaren aurka egozan.

Bere etxaldea, Yasnaia Poliana, bere sendia bildurrez lauorri izten dautala, erromes-leku biurtzen da, gizaki gero ta bakanagoz, bera lenengo dala, beterik. Sofia'k atzipetzen dau alako Panayev batekin —eresgille bada-espadaiko bat, Tolstoi sumin-sumin eginda izten ebana—, gaztetasunak eldutasunakin euki oi ditun erromantze guztiak amaitzen diranez, gaztea nekatu dalako numbait.

Idazle lez, Tolstoi ur-bitsetan dabil oindiño, baiña aita ta senar maillan kale eginda. Bere liburuak emoten dautsoen dirua dala-ta, danak dabilte urduri ta kezkaz, bera izan ezik; berak dana emon nai dau parrastaka, eta ezin.

«Iges, iges»

Kristo'gan erroturiko erlejiño bat eratzen dau, gizona ardatz

Leiz. Nikolaievic Tolstoi.

dua, baina katolikoen antzeko
 ezzen ditu Jainkoagana elizako.
 Tolstoi, Jainkoari begira kokatzen
 ditu, dabillen gizona, elizatik baz-
 teratu da. Zarpail eta piztuñez, jaz-
 ten da, ez dau elaten ez errotzen,
 ez dau aragirik jaten. «Nora
 noa?», itanduten dauso bere bu-
 ruan...

Igos egin nau izan dau sarti etxe-
 tik, baina ezina joko, Zaztu egin
 da Tolstoi, arpegia zimel eta base-
 trilar itxuruz, Kikil ta bildurti jas-
 metan da, bakarrik dabil arat-
 onari, bere iduzlanak munda osan
 izen aundiko dabiltzan bitartean.

Cheikov erretxon bere adiskide
 min-min batek daukazan ondasu-
 nak itxi dagiozala-ta, gogor egiten

Hautso, baina Tolstoi, tenentia
 ta seme-alabak ez elatzen, au-
 rik jago nau.

Berri, 1910igarren urteko
 Haren azkenetarra, bere aundiko
 igos egiten dau etsis-etsi egite,
 ton ez dau besterik lotu aundiko
 lle bardiñ-bagelkauron egin
 aundia baina, Goizalde eta
 da, oso gaitxo sentitzen dau baina
 eta baserri txiki bateko pila-
 jasi bear izan dau, ez dau
 penak bere etxean aritzen dau,
 taik ez aurre daukaten eta
 dau bere arken-egunak eta
 Bere emaztea ditorkionez
 ezagutzen.

Asiapovo auzuneak, berri
 ezagun elizarik, bitartean...

koa artzen dau, Tolstoi an dagoe-lako. Naziño guztiko gizon eta emakumeak doaz bertara. 1910'ko azillaren 20'an ilten da nobelagilea. «Iges, iges», izan ziran aren azkenengo itzak.

Tolstoi'ren idazlanak, Biblia ta Agatha Christie'ren eleberriak, dira munduko libururik zabalena dabilzanak. «Tolstoismua» sortu ebana, bardintasunaren eta ondasmak baztertzearen irudia —asko-

rentzat komunismuaren asiera dana—, apaindurarik bageko illobi lau baten datza. Stefan Zweig'ek nabarmentzen eban an aize-firfira bakar-bakarrik asmetan zala.

Bakana izan zan aren bizitza, naasia, barne-kezka ta gurari etenbakoz asea... Baiña or geratzen da aren erraldoi lana, aldia joan arren zutik dirauana.

A. ONAINDIA'k euskeratua

Ollar enamoratua

Gaur egunean ugari dabilzan turista orretariko bat bai yoian Lemona'tik gora, Gasteiz'erako bidean.

Basetxe baten aurretik igarotean ollo bat zapaldu eban bere belbillakin. Lotu zan au, urten zan bertatik turisteia, ta etxe-aurrean egoan baseritarrengana zuzendu zan, kaltea ordaindu nairik, iñotsola:

— Ikusi dozun lez, olloa garbitu dot eta ordaindu egin nai dautzut. Eutsizu ogei ogerleko, ondo ordaintzen dautzudan uste osoan.

— Bai, baña... ollarra be ordaindu bear daustazu — erantzun eutson Patxiko'k, pekotza baño serioago.

— Ollarra? Ollarrik zapaldu ezpadot, ba?

— Ez, baña... gure ollarra oso enamorauta egoan ollo orregaz, ta ezbiar au yakiten daunean il egingo da gizajoa, biotz-naigabez.

Eta turisteak, irripartxoa egiñaz, berrogei ogerleko yarri eutsozan esku-ganean.

«Abeletxe»ren «GAZI-GEZAK» liburutik artua